

Propria a apelativa — aktuální otázky II

Proper Names and Common Nouns — Current Issues II

Ladislav Janovec a kol.

Liberec – Praha

Technická univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická,
katedra českého jazyka a literatury

Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, katedra českého jazyka

Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., oddělení onomastiky

Autoři monografie:

Ladislav Janovec
Kristýna Březinová
Marie Čechová
Jaroslav David
Žaneta Dvořáková
Annamária Genčiová
Helena Chýlová
Marie Janečková
Petra Jesenská
Jaromír Krško
Tereza Klemensová
Kristýna Kovářová
Michal Místecký
Blanka Nedvěďová
Jiří Novák
Martina Ptáčníková
Agata Reclik
Kamila Smejkalová
Stanislava Spinková
Johana Strenková
Marta Šimečková
Pavel Štěpán
Veronika Štěpánová
Martina Zirhutová

Editorská rada monografie:

Ladislav Janovec (hlavní redaktor)
Lucie Baloušová
Petra Pačhová
Lucie Strejčková
Karolina Táborská
Varvara Skibina
Lukáš Smola

Vnitřní recenze katedry českého jazyka UK PedF:

PhDr. Radka Holanová, Ph.D.
Doc. PhDr. Eva Hájková, Csc.

Recenzenti monografie:

Doc. PhDr. Natalja Ivašina, CSc.
Doc. PhDr. Juraj Hladký, Ph.D.

Obsah

Předmluva	5
Preface	
Výskum synchronno-diachrónej hydronymie stredného povodia Váhu v kontexte projektu Hydronymia Slovaciae	7
<i>Jaromír Krško</i>	
Ostrov nad Ohří a Tajanov u Tupadel. K nejasnostem v toponymech.....	17
<i>Pavel Štěpán</i>	
Modřín v pomístních jménech v Čechách.....	23
<i>Martina Zírhutová</i>	
Paměť stolové hory Bor ve světle pomístních jmen aneb od Divokých důur k Bludným skalám.....	39
<i>Martina Ptáčníková</i>	
Janův hrad aneb John's Castle – vlastní jména v překladu v sémantické perspektivě	47
<i>Jaroslav David – Kristýna Březinová – Agata Reclik</i>	
Propria a apelativa v Kollárově Slávy dceři z aspektu slovo tvorného	57
<i>Marie Janečková</i>	
Souboj Géra a Ondry. Antroponyma ve Slezských písních pohledem klíčových slov a kolokací.....	67
<i>Tereza Klemensová – Kristýna Kovářová – Michal Místecký</i>	
Místo vlastních jmen ve vyučovací praxi	79
<i>Marie Čechová</i>	
Propria v brusech jazyka českého z 19. století.....	87
<i>Helena Chýlová</i>	
Jazykový obraz Covid-19 v slovenskom a anglofónnom mediálnom prostredí	95
<i>Annamária Genčiová – Petra Jesenská</i>	
Jazykový obraz Chodů v beletrii.....	107
<i>Johana Strenková</i>	

Jazykový obraz demokracie – poznámky k výzkumu.....	117
<i>Ladislav Janovec</i>	
Jan Svatopluk Presl a jeho Rozprava o převratech kůry zemní – poznámky k paleozoologické terminologii	123
<i>Blanka Nedvěďová</i>	
Dikobraz a buvol 200 let po Preslovi – výzkum aktuální výslovnosti dvou apelativ.....	131
<i>Veronika Štěpánová – Jiří Novák</i>	
Z bankomatu vypadl Palacký aneb Kde začíná a končí vlastní jméno z pohledu psaní velkých písmen	141
<i>Kamila Smejkalová</i>	
Co je a není košer v lexikografii K problematice jednoho církevního termínu	151
<i>Žaneta Dvořáková</i>	
Sakrální interjekce vyjadřující podiv v nářeční sféře.....	165
<i>Marta Šimečková</i>	
K pojmenování kalhot v českých nářečích.....	173
<i>Stanislava Spinková</i>	
Shrnutí	185
Summary	187
Rejstřík.....	189

Předmluva

Předložená kniha představuje výsledky práce současných českých a slovenských badatelů, kteří se věnují problematice propriální a apelativní slovní zásoby a jejich vzájemným vztahům.

Do monografie byly zařazeny kapitoly metodologické a analytické, věnující se dílčím problémům propriální i apelativní slovní zásoby. Jde především o oblast toponymie (např. kapitoly J. Krška, P. Štěpána, M. Zirhutové či M. Ptáčníkové). Důležité místo zastávají historické aspekty propriální i apelativní slovní zásoby (např. kapitoly H. Chýlové, B. Nedvědové). Dále jde o témata kognitivnělingvistická (A. Genčiová a P. Jesenská, L. Janovec, J. Strenková), nářeční (M. Šimečková, S. Spinková), foneticko-lexikální (V. Štěpánová s J. Novákem), lexikograficko-gramatická (Ž. Dvořáková), ortografická (K. Smejkalová), literárněonomastická (M. Janečková, T. Klemensová a kol.), didaktická (M. Čechová) a translatologická (J. David a kol.).

Jedním z navržených témat, které se ovšem nakonec odrazilo pouze ve dvou kapitolách, byla osobnost, dílo a přínos Jana Svatopluka Presla, od jehož narození uplynulo v době plánování a přípravy monografie 230 let.

V každé kapitole je pro orientaci čtenáře uváděn abstrakt i klíčová slova v češtině i angličtině, literatura je pro přehlednost řazena za jednotlivé kapitoly. Většina textů je strukturovaná na číslované části, pouze obsahově kompaktnější texty, jimž by členění neprospělo, autoři nečlenili.

Širší spektrum témat i jejich prolínání ukazuje současné směřování výzkumu v oblasti slovní zásoby. Je vidět, že vedle novějších metodologických přístupů k výzkumu lexikálních jednotek jsou stále živé i klasické metody a klasická témata jsou dále rozpracovávána. Pluralita přístupů tak umožňovala autorskému kolektivu otevírat možnosti odborné debaty – a to je především v odborném prostředí třeba.

Redakce děkuje autorům, s nimiž spolupracovala na finální podobě monografie, recenzentům i všem ostatním, kteří se na přípravě publikace a jejím vydání podíleli. Užší spolupráce a ochota ke komunikaci při přípravě posilují i ochotu připravit další knižní publikace.

Výskum synchronno-diachrónnej hydronymia stredného povodia Váhu v kontexte projektu Hydronymia Slovaciae¹

The research of synchronic and diachronic hydronyms of the middle river basin of Váh in the context of *Hydronymia Slovaciae* project

Jaromír Krško

Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica

Abstrakt: V kapitole venujeme pozornosť výskumu synchronnej a diachrónnej hydronymie stredného povodia Váhu v úseku Žilina (ústie Rajčanky) – Nemšová (ústie Vlára), ktorý predstavuje ďalšiu etapu v rámci celoslovenského projektu *Hydronymia Slovaciae*.

V úvode chceme stručne informovať o projekte *Hydronymia Slovaciae*, jeho doterajších výsledkoch, perspektíve a význame. V tomto kontexte chceme predstaviť nadväznosť výsledkov výskumu hydronymie stredného toku Váhu, motivačné východiská hydroným a z diachrónneho hľadiska poukázať na zmeny jednotlivých hydroným.

Abstract: The chapter focuses on the research of synchronic and diachronic hydronyms of the middle river basin of Váh in the section Žilina (Rajčanka estuary) – Nemšová (Vlára estuary), which represents the next stage within nationwide project *Hydronymia Slovaciae*.

The introduction of this text briefly informs about the *Hydronymia Slovaciae* project, its results so far, perspective and significance. In this context, the paper aims to present the continuity of the results of the research of hydronyms of the middle river basin of Váh, the motivational basis of hydronyms and to point out the diachronic changes of individual hydronyms.

Kľúčové slová: onomastika, hydronymia, povodie Váhu, ojkonymia, *Hydronymia Slovaciae*

Key words: onomastic, hydronymy, Váh watershed, oikonyms, *Hydronymia Slovaciae*

1. Úvod

V rámci onomastiky je jej neoddeliteľnou súčasťou hydronomastika ako subdisciplína o výskume názvov vodných objektov – tečúcich i stojatých vôd, barín, vodopádov, prameňov a vodných

¹ Text predstavuje časť grantového projektu Grantovej vedeckej agentúry MŠ SR a SAV VEGA č. 1/0020/20 *Synchronna a diachrónna hydronymia stredného povodia Váhu*.

stavieb. Viaceré európske krajiny sa už v minulosti rozhodli spracovať národnú hydronymiu v synchrónnom i diachrónnom rámci, niektoré krajiny tento krok ešte len čaká. V tomto smere patrí Slovensko medzi krajiny, ktoré sú v spracovaní národnej hydronymie takmer na konci výskumu, pretože má spracovaných približne 70–75 % povodí.

2. Historické formovanie projektu Hydronymia Slovaciae

Myšlienka komplexného spracovania národnej hydronymie na Slovensku začala v komunite slovenských jazykovedcov rezonovať v roku 1976, keď vznikla výskumná úloha Slovenskej jazykovednej spoločnosti pri SAV v Bratislave pod vedením M. Majtána. V rámci plnenia tejto úlohy vznikla na onomastickom pracovisku v Jazykovednom ústave L. Štúra SAV pracovná skupina a začalo sa s budovaním kartotéky slovenskej hydronymie (excerpovali sa diela Hydrologické poměry ČSSR, Hydrografický číselník slovenských tokov, Základná mapa ČSSR v mierke 1 : 50 000).

Na začiatku organizovala pracovná skupina pracovné semináre v Jazykovednom ústave L. Štúra SAV a na pedagogických fakultách v Banskej Bystrici a v Prešove. Členovia skupiny vypracovali dotazník s metodikou terénneho výskumu a zorganizovali praktickú ukážku terénneho výskumu povodia horného Hrona a Zolnej, na východnom Slovensku to bolo povodie Svinky – prítok Torysy. Hydronomastický materiál zbierali aj poslucháči vtedajších pedagogických fakúlt v Prešove a Banskej Bystrici v rámci seminárnych prác.

3. Zdroje projektu Hydronymia Slovaciae

Koncepcia spracovania slovenských hydroným vychádzala z iniciatívy nemeckých onomastikov, predovšetkým H. Kraheho, ktorý už na začiatku šesťdesiatych rokov minulého storočia vypracoval projekt na spracovanie hydronymie Nemecka pod názvom *Hydronymia Germaniae* (1962). Okrem slovenských onomastikov v sedemdesiatych rokoch sa k tejto iniciatíve v roku 1980 oficiálne pripojila aj poľská onomastika pod vedením K. Rymuta. Myšlienka spracovania hydronymie v európskom kontexte sa zrodila r. 1985 v Akadémii vied a literatúry v nemeckom Mainzi. Autormi európskeho hydronomastického projektu sa stali W. P. Schmid, J. Udolph a K. Rymut a projekt začal fungovať pod názvom **Hydronymia Europaea**.

4. Monografie spracúvajúce jednotlivé povodia

V roku 1985 vyšla prvá monografia pod názvom *Hydronimia dorzecza Orawy*, ktorú napísali K. Rymut a M. Majtán. Táto monografia bola však spracovaná podľa metodiky starších poľských hydronomastických monografií. Podľa monografie *Hydronimia dorzecza Orawy* bola spracovaná aj kandidátska dizertačná práca O. Nemčokovej *Hydronymia povodia horného Hrona* (1988). V roku 1998 vyšla v Stuttgarte ďalšia spoločná práca autorov K. Rymuta a M. Majtána pod názvom *Gewässernamen im Flussgebiet des Dunajec*. (*Nazwy wodne dorzecza Dunajca*). V tejto monografii sa samostatne spracúva aj slovenská časť Dunajca a Popradu (s. 295–426 a 459–506). Autori tu nadviazali na zásady stavby hesla podľa jednotnej normy projektu *Hydronymia Europaea*.

Podľa tejto normy neskôr vznikli hydronomastikony *Hydronymia slovenskej časti povodia Slanej* (Sičáková 1996), *Hydronymia povodia Iplá* (Majtán – Žiga 1999) a práca J. Krška *Hydronymia povodia Turca* (2003).

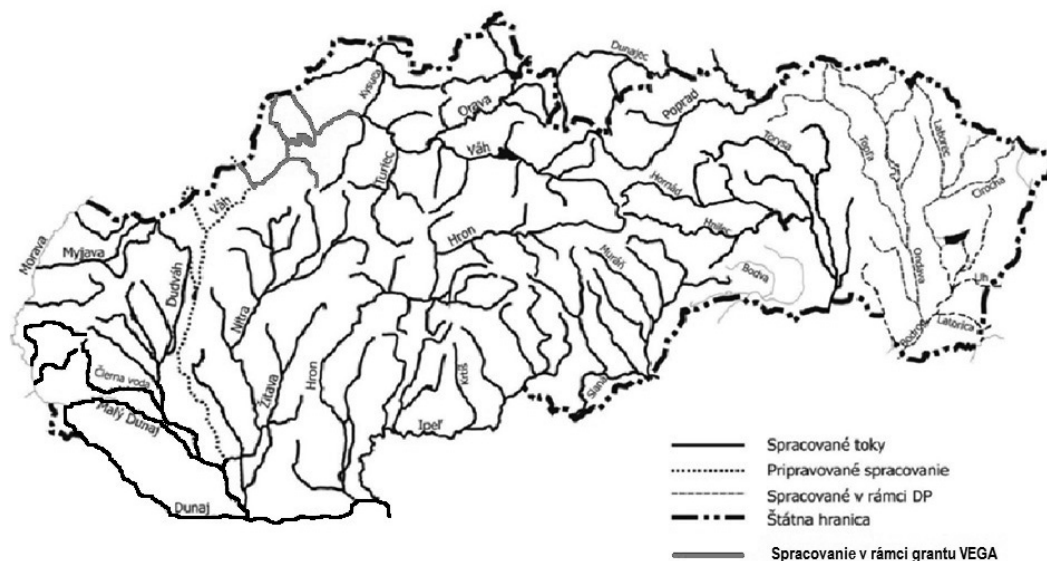
Postupne začali vychádzať odborné štúdie so zameraním na hydronymiu, na vysokých školách a univerzitných pracoviskách vznikali pod vedením skúsených odborníkov diplomové práce o čiastkových povodiach slovenských riek. Predsedníctvo slovenskej onomastickej komisie pri Jazykovednom ústave L. Štúra SAV pod vedením M. Majtána, P. Žiga a J. Krška, preto zorganizovalo stretnutie jazykovedcov slovenských vysokých škôl a Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV, na ktorom zosumarizovali dovtedajší stav výskumov slovenskej hydronymie a načrtli perspektívy spracovania celej hydronymie Slovenska pod oficiálnym názvom *Hydronymia Slovaciae*. Nová pracovná skupina, ktorá oživila myšlienky komplexného spracovania hydronymie Slovenska sa prvý raz zišla začiatkom leta 2003 a prihlásila sa k tradíciám pôvodného projektu z roku 1976.

Na začiatku nového milénia začali postupne vychádzať viaceré monografie spracúvajúce jednotlivé väčšie slovenské povodia. V roku 2004 vyšla monografia J. Hladkého pod názvom *Hydronymia povodia Nitry*, v ktorej autor prišiel s novou metodikou zápisu a spracovania vodných kanálov. Aby sa dosiahla jednotná a kompatibilná forma všetkých prác o slovenskej hydronymii, J. Krško vypracoval metodiku výskumu a spracovanie získaného materiálu pod názvom *Spracovanie hydronymie Slovenska. (Metodické pokyny na spracúvanie projektov Hydronymie Slovaciae)*. Kompatibilita prác je potrebná na to, aby sa v záverečnej fáze projektu mohli spojiť všetky čiastkové monografie do jedného celku.

V roku 2006 pripravil M. Majtán v spoluautorstve s K. Rymutom prepracovanú monografiu *Hydronymie povodia Oravy* podľa zásad metodiky projektu *Hydronymia Slovaciae*. V roku 2008 vyšla monografia J. Krška *Hydronymia povodia Hrona*, ktorá spracúva synchrónnu a diachrónnu hydronymiu hlavného povodia stredného Slovenska. Spracovanie povodia Hrona skompletizovalo spracovanie povodí takmer celého stredného Slovenska.

Od roku 2008 sa začal intenzívny výskum synchrónnej a diachrónnej hydronymie povodia Váhu a povodí západného Slovenska. Výsledkom skúmania sú doteraz publikované monografie z častí povodia Váhu – *Hydronymia povodia Kysuce* (Krško – Velička 2011), *Hydronymia horného povodia Váhu (od povodia Rajčanky po prameň Váhu)* (Krško 2011) a *Hydronymia povodia Dudváhu* (Hladký 2011). V roku 2012 dokončil a vydal monografiu o hydronymii slovenskej časti Moravy A. Závodný pod názvom *Hydronymia slovenskej časti povodia Moravy*. Prekročenie pomyselnej hranice medzi stredným a východným Slovenskom sa podarilo trojici autorov A. Goótsovej, A. Chomovej a J. Krškovi, ktorí v roku 2014 spracovali celé slovenské povodie rieky Hornád. Ich monografia *Hydronymia slovenskej časti povodia Hornádu* analyzuje súčasnú i historickú hydronymiu Hornádu, ktorý odvodňuje územie západnej časti východného Slovenska a spracovaním tohto územia sa projekt *Hydronymia Slovaciae* výrazne posunul k splneniu záverečného cieľa. V polovici druhého decénia sa zintenzívnili výskum hydronymie západného Slovenska. M. Beláková vydala monografiu *Hydronymia severnej časti povodia Malého Dunaja* (2014), na ktorú nadviazali jej kolegovia. Zatiaľ ostatné monografie J. Hladkého a A. Závodného *Hydronymia Žitného ostrova* (2015) a M. Belákovvej, J. Hladkého a A. Závodného *Hydronymia Malého Dunaja* (2018) kompletizujú spracovanie slovenskej hydronymie západného Slovenska, v rámci ktorej je ešte potrebné analyzovať názvy z oblasti dolného povodia Váhu (po ústie do Dunaja). Stredná

časť Váhu, ktorej výskum je podporený grantovou agentúrou VEGA, by mal byť ukončený v roku 2022. Aktuálny stav spracovania slovenských povodí zachytáva obr. č. 1.

obr. č. 1 – stav spracovania slovenských povodí v rámci projektu Hydronymia Slovaciae

5. Spracovanie strednej časti povodia Váhu a analýza vybraných hydroným

V rámci tohto textu chceme venovať pozornosť analýze niektorých názvov z oblasti stredného povodia Váhu, ktoré sme na severe vymedzili rozhraním ústia Rajčanky (západne od Žiliny), južná časť je ohraničená zaústením rieky Vlára do Váhu (južne od Nemšovej).

5.1 Etymológia názvu Váh

V centre pozornosti sa prirodzene ocitá názov najdlhšej slovenskej rieky Váh (365,6 km). Etymológia tohto názvu nie sú dodnes jednoznačné a jasné, dlhé desaťročia sa o výklade názvu viedli diskusie a vášnivé polemiky. Logickejšie argumenty uvádzajú zástancovia predslovanského pôvodu názvu (napr. E. Schwarz, V. Šmilauer, B. Varsík a ďalší), ktorí pôvod názvu hľadali v germánskom *wâg* vo význame *prúd*. Plne sa stotožňujeme s historikom B. Varsikom a jeho logickým tvrdením, že názvy veľkých vodných tokov musia pochádzať od obyvateľov, ktorí tu žili pred príchodom Slovanov a tieto názvy Slovania od nich prevzali a adaptovali do svojho jazyka. Keďže pri veľkých tokoch riek boli pre obyvateľov výhodnejšie a lepšie životné podmienky a vieme, že územie Slovenska bolo pred príchodom Slovanov osídlené „germánskym a možno aj predgermánskym obyvateľstvom, najmä keltského pôvodu“ (Varsík 1989, s. 22), je pravdepodobné, že Slovania prevzali od nich názov rieky Váh. Žiaľ, najstaršie doteraz nájdené zápisy Váhu pochádzajú zo

začiatku 12. storočia (1111 flumen *Vvaga*, 1113 aqua *Vvac*), teda z obdobia prítomnosti Slovanov v tomto priestore.²

V. Šmilauer považuje názov *Váh* za germánsky: „Dnes obecně se vykládá jméno Váhu z germánčiny. Základem je germánske **wâg*, *bewegtes Wasser, Woge, Strom, Fluss*‘. (Šmilauer 1932, s. 307). Kvádi z Hessenska, ktorí prišli na územie dnešného Slovenska so sebou priniesli názov pochádzajúci z pomenovania rieky *Eschwege* (preteká medzi Kasselom a Erfurtom), ktorý súvisí s pragermánskym **wégaz* > *wága* (tvar v 3. storočí) > *wäg* (tvar v 4. storočí). Tento germánsky koreň znamená v slovenčine „hučiaci riek, prúd“. Germáni „tak pojmenovali tok Váhu někde u Laugaricia (Trenčína).“ (Salhiová 2001, s. 81). Podľa V. Šmilauera prevzali tento predslovan-ský – germánsky (kvádsky) názov Slovania vo forme *Wág* a od nich potom Maďari. V. Šmilauer takisto sumarizuje predchádzajúce etymológie Váhu, pričom ich delí na etymológie vychádzajúce zo sanskrtu (Veterán), latinské (Matej Bel), slovanské (Bel, Hunfalvy, Sasinek, Tomicki, Zoch), sarmatské (Sobolevskij) a maďarské (Podhráczky) – (Šmilauer 1932, s. 307).

Významný slovenský učenec 18. storočia Matej Bel vo svojich Notíciách sa zaoberal myšlienkou odvodiť a vysvetliť pomenovanie *Váh* zo slovenského apelatíva *váha* alebo z latinského *vagus* (túlavý), napokon odvodzuje meno rieky od nemeckého slova *die Woge* – vlna, príval. „Je totiž nadmieru zvlnený a prudký, najmä v tých miestach, kde skaly a bralá robia koryto hrboľatým. Vtedy totiž rozbitý jedným úskalím rúti sa do druhého a zas naspäť odrazený môže robiť dojem, že ani tak netečie, ako skôr sa len vlní.“ (Drdoš 1984, s. 81–82).

Podľa jazykovedca a slavistu J. Stanislava je pomenovanie *Váh* nemecké s významom „rieka“ (Stanislav 1947, s. 68). Od roku 1972 prichádza s viacerými verziami o slovanskom, resp. slovenskom pôvode názvu *Váh* predovšetkým Š. Ondruš, ktorý hľadá pôvod názvu *Váh* v prasloviančine. Š. Ondruš sa prikláňa k dvom možným významovým paralelám. Jednou je pôvod od praslovanského (ďalej len psl.) apelatívneho základu *vagъ, vaga* vo význame „z hrubého konára vysekaná žrd“, teda motivantom boli ohrady zo žrdí a dosák postavených na brehoch toku. Takúto motiváciu majú podľa Š. Ondruša viaceré vodné toky u východných Slovanov (*Žerď, Žerdeva, Batiná, Batog* – (Ondruš 2004, s. 122), ale takto motivované hydronymá spomínajú aj O. P. Karpenko(vá) (2003, s. 98) a V. P. Šulgač – *Жердь* (Šulgač 1998, s. 331) – tu však uvažujú o motivácii indoeurópskym (ďalej len ide.) základom **ger-* vo význame „hýbať, kriviť“.³

Druhým motivantom rieky *Váh* by podľa názoru Š. Ondruša mohlo byť psl. slovo *jugъ* v prvotnom význame *svetlo* pochádzajúce z ide. základov **veg-* : **vog-*, ktorú nachádzame v apelatívach *jug-*, *ug-* ale aj v hydronymách *Ug, Už, Jug* (Ondruš 2004, s. 122). O. P. Karpenko(vá) však názvy *Už, Uš/Uša, Jug...* dáva do súvislosti s psl. koreňmi **ǫž-*, **ǫg-* ale vo význame „šcos krive, zignute“ (Karpenko 2003, s. 197) – tu sa dostávame späť k predošlej motivácii zahnutým tvarom koryta rieky.

5.2 Etymológia názvu *Vlára*

Nejasný pôvod má aj názov riečky *Vlára*, ktorá spája územie Moravy so Slovenskom. *Vlára* pramení v katastri obce Drnovice (SZ od obce Valašské Klobouky), preteká cez Vlársky priesmyk,

² V tomto smere sme na tom lepšie pri historických dokladoch na riekou Hron, pretože prvý najstarší zápis pochádza z obdobia rokov 166–180 z pera rímskeho cisára Marca Aurélia v podobe *Granoua* (Krško 2008, s. 78–80).

³ „U takomu razi gidronim *Žerdja* mig bi tlumačitisja jak „kriva, zvivista (rička)“ – (Šulgač 1998, s. 332).

v mieste Vlárka–Rybníky pretína česko-slovenskú štátnu hranicu a južne od Nemšovej ústi do Váhu ako jeho pravostranný prítok. Vlársky priesmyk predstavoval už v minulosti veľmi dôležitú spojnicu obchodných ciest medzi Moravou a územím dnešného Slovenska a cesta sa napájala na považskú magistrálu spájajúcu severnú časť Európy s juhom. O dôležitosti tejto spojnice svedčia aj archeologické nálezy arabských a byzantských mincí a fakt, že v čase Rímskej ríše týmto územím viedla rímska vojenská cesta (Salhiová 2001, s. 87) a neskoršie túto strategickú cestu strážili slovanské strážne hrady a hradiská spravované slovanskými veľmožmi.

Aj o pôvode názvu Vlára sa viedli polemiky jazykovedcov a etymológov. Zástancom slovenského pôvodu názvu bol predovšetkým Š. Ondruš, ktorý argumentoval aj tým, že názov Vlára sa objavuje v análoch pomerne neskoro – záznamy pochádzajú z 18. storočia. Túto chybu mu v recenzii jeho prednášok⁴ z XV. ročníka letného seminára slovenského jazyka a kultúry vyčítal V. Šmilauer (Šmilauer 1981, s. 155). V skutočnosti však máme záznamy o Vlære od 12. storočia – najstarší zápis pochádza z roku 1193 – z opisu hraníc darovaného územia Kameničian, Predmieru a Súľova, hranice ktorého viedli smerom k Morave až k rieke Vlære (usque ad rivum *Valara*) (Varsik 1990, s. 31). Ako píše B. Varsik „listina z r. 1193 sa nezachovala v origináli, ale v jednoduchom odpise rukou zo 17. storočia“ (Varsik 1990, s. 31). Zároveň pripomína, že R. Marsina podrobne skúmal vznik listiny a záverom o nej uviedol, že text je autentický a vyjadruje skutkový stav na konci 12. storočia. V roku 1539 sa dozvedáme z listu mestčka Brumov adresovaného mestu Trnava, že ich zemský pán dal postaviť rybník na Vlære („na Wlarzy“). Napriek tomu, že najstarší zápis pochádza z 12. storočia, ide bezpochyby o starý názov. Viaceré teórie (či už o slovanskom alebo germánskom pôvode) sa zhodujú v tom, že dnešný tvar Vlára je výsledkom fonologickej zmeny, ktorá nastala aj v praslovančine vo 8. storočí – metatéza likvid. Š. Ondruš uvažuje o tom, že základ *vlar-* vznikol metatézou zo staršieho *vol-r-a* a podobnosť nachádza medzi slovanskými zemepisnými názvami *Vol-ynb* (jeden sa nachádza pri ústí Odry do Baltského mora, druhý leží na pravom brehu rieky Bug). Paralely sú podľa Š. Ondruša aj pri slovanskom etnonyme *Volyňane* s pôvodným významom „Dolníci“, teda ľudia žijúci v nížine, v doline. Východiskom je podľa Š. Ondruša ide. koreň *aul-*, psl. *ul-*, s významom priehľbeň, jama, dolina. Vlára je teda rieka v doline, v údolí.

L. Barabás⁵ v jednom zo svojich etymologických blogov venoval pozornosť aj názvu Vlára. Ako správne upozornil, etymológia tohto názvu môžu vychádzať zo slovanských základov, teda z praslovančiny, ale aj zo starších indoeurópskych základov. Východiskom by podľa L. Barabása mohol byť predpoklad zmeny *vral-* > *vlar-*. Svoje analýzy smeruje čiastočne do germánskych základov, ktoré porovnáva so slovanskými sémantickými východiskami – „po dánsky vrčle, vrale, švédsky vrlla, nórsky (dial.) vrčla a dolnonemecky wrälen znamená kričať, revať.“ Motivácia revúcou vodou je známa aj v slovenskej hydronymii (*Revúca*, *Hučava*, *Gortva*...). Nórska rieka *Vråla* by mohla mať (podľa Barabása) súvislosť s dánskym slovesom *vrinske*, čo znamená „erdžať, krochkať“. Príbuzné je aj švédске *vride* – točiť, vrtieť, krútiť, ktoré vychádza z ide. koreňov **vri-*, **vre-*. Tieto germánske východiská sa L. Barabás pokúša spájať so slovenským apelatívom *vriedlo*, ktoré súvisí so slovesom *vrieť*. Spenenou (akoby vriacou) vodou boli motivované hydronymá *Vríca* (Krško 2003, s. 127), *Varínka* (Krško 2011, s. 167). Tieto slovenské hydronymá zapadajú do

⁴ Ide o prednášku *Slovenské rieky – pôvod mien* (Ondruš 1979).

⁵ <http://ladislavbarabas.blogspot.com/2011/09/o-povode-hydronyma-vlara.html>

sústavy slovanských hydroným typu *Vruči potok*, pramene *Vučije Vrelo*, *Slamino Vrelo*, *Djedova Vrela*, *Vrelo* v Bosne a Hercegovine, podobne pomenované pramene v Srbsku. L. Barabás pripomína aj prameň *fons Wralis (Wral)*, ktorý zaznamenal V. Šmilauer (1932, s. 90, 332) v listine z roku 1364 a ktorý sa nachádza v oblasti Strážovských vrchov neďaleko ústia rieky Vlára. Podľa jeho názoru mohol mať zapísaný prameň *Wralis* podobu „Vrälo, *Vrielo alebo *Vrelo“ (Barabás), čo môže spájať germánske etymóny so slovanskými, takže východiskom názvu Vlára by mal byť indoeurópsky základ.

Staroeurópsku etymológiu názvu Vlára pripúšťa aj M. Salhiová (2001) vo svojej diplomovej práci. V rámci tejto etymológie predstavuje názor O. Šefčíka, ktorý vychádza zo staroeurópskeho koreňa **ual-* – ten vznikol z ide. koreňa **uel-* a postupne sa transformoval do základu *val-* (napr. názvy riek *Valle* v Lotyšsku, Nórsku a v Istrii, rieky *Vala*, *Välius*, *Valupýpius*, *Válpis*, *Väliupis*, *Valqupis*, *Välupis* a *Vallné* v Litve, *Valbona* v Albánsku a pod. Ide. koreňa **uel-* spája O. Šefčík so staroindickým *valati*⁶ s významom „točiť sa, otáčať sa“. Druhá časť názvu Vlára je sufix *-ra*, ktorý takisto poukazuje na neslovanský pôvod, pretože tento sufix sa vyskytuje v predslovanských hydronýmách (napr. *Nitra*, *Odra*). O. Šefčík takisto predpokladá ďalšiu zmenu názvu metatézou likvid (podobne ako Š. Odruš a ďalší). Vývoj názvu by teda mal byť **Valra* > **Volra* > *Vlara* s významom „rieka ležiaca v údolí“ alebo „víriaca, valia sa rieka“.

5.3 Etymológia vybraných hydroným motivovaných ojkonymami a prostredím

Výnimočnosť tejto časti Považia ako dôležitej obchodnej cesty dokazujú viaceré osadné názvy utvorené zo slovanských osobných mien. Časť z nich vznikla ako strážne hrady, resp. sústava strážnych hradov rozmiestnených po pravej i ľavej strane Váhu a ich história siaha do obdobia Veľkej Moravy a 12.–14. storočia. Časť hydroným je pomenovaná po príslušnom ojkonyme, čím sa vyjadruje príslušnosť vodného toku do chotára obce. Nemáme tu teda na mysli pravú etymológiu hydroným, ale tieto názvy sekundárne dochovávajú slovanské antroponymá (k tomu bližšie napr. Gerľaková 2004, Krško 2006). V sledovanom úseku Váhu leží západne od Žiliny osada *Predmier*, ktorej názov nachádzame v roku 1193 v podobe *Predmir*, ale v roku 1312 sa dochovala dnešná podoba *Predmier*⁷. Názov obce môžeme rekonštruovať ako **Prědmirъ dvorъcbъ*, teda ako dvorec (majetok) patriaci veľmožovi Predmirovi. Severovýchodne od Predmieru nachádzame v ohybe Váhu ďalší strategicky umiestnený strážny hrad, ktorý sa pôvodne volal *Bytča* (neskôr v blízkosti hradu vznikli obce Veľká Bytča a Malá Bytča). V rannom stredoveku sa pri názve *Predmier* začína objavovať zdobnejšia podoba osobného mena *Bytek* v privlastňovacej forme *Bytča* (1250 *Byucha*). Táto podoba musela vzniknúť z podoby **Bytckja vьsbъ* (Bytkova ves). „Možno sa domnievať, že mladší potomok váženého rodu plnil na druhej strane Váhu podobnú strážnu úlohu ako veľmož *Prědmirъ*, prípadne aj v spolupráci s ním.“ (Krajčovič 2005, s. 85). Ojkonymum *Bytča* (a sekundárne aj slovanské osobné meno *Bytek*) je obsiahnuté v hydronyme *Bytčiansky potok*.

Podobne dochováva slovanské šľachtické mená aj názov *Kotešovský potok* (s variantom *Kotešová*), ktoré poukazujú na príslušnosť k obci Kotešová (1234 *Hotesou*) – jej názov vznikol z hypokoristickej podoby osobného mena *Choteš* (< *Chotemír*⁸). *Bolešovský potok* bol motivovaný

⁶ V praslovančine z tohto koreňa vzniklo sloveso *valiti*, v latinčine *volvere* znamená otáčať, valiť, nemecké *walzen* má význam otáčať sa sem a tam.

⁷ Tento názov je dôležitý aj pre slovenskú jazykovedu, pretože obsahuje najstarší zápis slovenskej dvojhlásky.

⁸ Týmto želaním menom priali nositeľovi, aby chcel mier (*chotěti* + *mir*).

ojkonymom Bolešov (v roku 1331 je názov obce zapísaný v podobe *Bolleso*). Názov obce vznikol podľa strážneho hradu, ktorý patril *Bolešovi* – táto domácka podoba mena vznikla zo zloženého slovanského šľachtického mena *Boleslav*, prípadne *Bolemír*⁹. *Bezdedovský potok* preteká katastrom obce Bezdedov (najstarší zápis je z roku 1471 v podobe *Bezdyedow*). Názov obce bol motivovaný slovanským osobným menom *Bezďědъ*. Pôvodný názov môžeme rekonštruovať do podoby *Bezďědovъ dvorъcbъ* – t. zn. dvorec patriaci váženému mužovi menom Bezďed¹⁰. Sústavu strážnych hradov na Považí nepriamo dokladá aj názov ľavostranného prítoku Váhu – *Hradnianska*, ktorý bol motivovaný ojkonymom Hradná – toto ojkonymum len reflektuje prítomnosť strážneho hradu v blízkosti obce, nedochováva však meno majiteľa hradu a majetku v jeho okolí.

Viacere hydronymá boli motivované apelatívami označujúcimi vlhké prostredie, zapáchajúce a zahŕňajúce rastliny v mŕtvych ramenách rieky a pod. Tieto hydronymá neskôr motivovali názvy osád, ktoré vznikli v blízkosti tých vodných tokov. Hydronymá *Kvašov* (pravostranný prítok Lednice) a *Kvašovský potok* (ľavostranný prítok Domanižanky) boli motivované apelatívom *kvas*, prípadne nárečovou podobou *kvaš*, ktoré nemalo len význam „niečo vykvasené“, ale aj význam „nečistota, kaľ“. Toto apelatívum je celoslovanské, t. zn., že sa nachádza vo všetkých slovanských jazykoch. V jednotlivých jazykoch však dochádza k sémantickým posunom – v starej češtine slová *kvas*, *zkvašený* znamenali „kvas“, ale aj „zábavu, hodovanie“¹¹, v srbcine a chorváčine slovo *kvasan* znamená „kysnutý“, ale aj „rozmočený, mokry“. Hydronymum *Kvašov* neskôr motivovalo názov osady Kvašov¹², ktorý vznikol transonymizáciou. Mokré okolie obce Kvašov potvrdzuje aj názov neďalekej osady Močiare. Sústavu hydroným motivovaných zapáchajúcou vodou dopĺňa názov potoka *Tuchyňa* (dnešný Tuchynský potok – najstarší zápis hydronyma pochádza z roku 1259 v podobe *Thuhene*). Hydronymum *Tuchyňa* vzniklo z praslovanského základu *tъch-* > *tuch-* a označovalo páchnucu vodu, v ktorej sa rozkladali rastliny, prípadne uhynuté živočíchy. Obec Tuchyňa leží asi 15 km južne od Kvašova. Západne od vodnej nádrže Nosice po prúde Váhu sa nachádza okresné mesto *Púchov*. Najstarší zápis obce pochádza z darovacej listiny kráľa Bela IV. z roku 1243 – tu je osada zapísaná v podobe *Puch*. Motiváciou názvu bolo apelatívum *puch* – nepríjemný zápach zo zahŕňajúcich rastlín v blízkych meandroch Váhu.

6. Záver

Spracovanie a analýza hydroným povodia Váhu je ďalším krokom pri naplňaní projektu Hydronymia Slovaciae, v ktorom ide o komplexné spracovanie historickej a súčasnej slovenskej hydronymie vrátane jej presnej lokalizácie, zozbierania historických dokladov všetkých variantov pomenovaní a analýzu motivácií týchto pomenovaní. Z doterajších čiastkových výstupov spracovania hydronymie Váhu, ale aj bakalárskych a diplomových prác, môžeme vybrať mnoho zaujímavých hydroným motivovaných praslovanským lexikálnym základom. Ide predovšetkým

⁹ Mená Boleslav, Bolemír mali nositeľovi mena zabezpečiť veľa slávi, veľa mieru. Obdobou slovanského mena Boleslav je aj české meno Václav.

¹⁰ Obsah mena je zrejmý – išlo o označenie mladého muža, ktorý nemal v rode deda (otcovho otca), čiže mohlo ísť o vyzdvihnutie jeho mladého veku.

¹¹ Ide o posun významu, pretože kvasiť znamená aj byť v pohybe, v nepokoji.

¹² Osada je zapísaná prvý raz v roku 1471 v podobe *Quazzow*.

o názvy, v ktorých nachádzame doklady na dnes už neexistujúce, resp. zriedkavo sa vyskytujúce apelatíva v súčasnej slovenčine.

Vodné toky, ale aj stojaté vody, mŕtve ramená a podobne boli odpradáva dôležitými orientačnými bodmi, preto v ich názvoch nachádzame lexiku spoločnú všetkým Slovanom. Mnohé praslovanské apelatíva sa v súčasnej slovnej zásobe už nemusia vyskytovať, prípadne niektoré z nich sú dochované len v nárečiach najstaršej generácie. Zaujímavosťou je, že viaceré praslovanské lexikálne základy z oblasti vody nachádzame aj v súčasnej hydronymii, hoci (aktuálnym) motivantom je názov osady (ojkonymum), cez ktorú daný tok preteká, prípadne tam pramení alebo ústí. Popri najstarších praslovanských východiskách sa aj v povodí Váhu nachádzajú aj názvy pochádzajúce z obdobia pred príchodom Slovanom do tohto geografického priestoru.

Literatúra

- Beláková, M.: *Hydronymia severnej časti povodia Malého Dunaja*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, 2014.
- Beláková, M. – Hladký, J. – Závodný, A.: *Hydronymia Malého Dunaja*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, spoločné pracovisko Trnavskej univerzity v Trnave a VEDY, vydavateľstva Slovenskej akadémie vied, 2018.
- Drdoš, J.: *Matej Bel slovenský geograf*. Bratislava: Veda, 1984.
- Gerľáková, A.: Odraz posesívnych vzťahov v toponymii odvodennej od osobných mien. In Gerľáková, A. (ed.): *Zborník mladých filológov UMB, III*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2004, s. 33–41.
- Goóťšová, A. – Chomová, A. – Krško, J.: *Hydronymia slovenskej časti povodia Hornádu*. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici – Belianum, Filozofická fakulta, 2014.
- Hikaníková, V.: *Hydronymia stredného povodia Váhu (Kralovany – Nosice)*. Rukopis diplomovej práce. Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied UMB v Banskej Bystrici, 2005.
- Hladký, J.: *Hydronymia povodia Nitry*. Trnava: Trnavská univerzita – Pedagogická fakulta, 2004.
- Hladký, J.: *Hydronymia povodia Dudváhu*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2011.
- Hladký, J. – Závodný, A.: *Hydronymia Žitného ostrova*. Trnava: Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2015.
- Chomová, A.: K hydronymii povodia Torysy. (K variantnosti a polyonymii v pomenovaní tokov z povodia Torysy). In David, J. – Čornejová, M. – Harvalík, M. (eds.): *Mnohotvárnost a špecifická onomastika. IV. česká onomastická konference. 15.–17. září 2009, Ostrava. Sborník příspěvků*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě; Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., 2010, s. 198–205.
- Karpenko, O. P.: *Gidronimikon Centralnogo Polissja*. Kijiv: Institut ukrajinskoj movi NAN Ukrajin, 2003.
- Krajčovič, R.: *Živé kroniky slovenských dejín skryté v názvoch obcí a miest*. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2005.
- Krško, J.: *Hydronymia povodia Turca*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Fakulta humanitných vied, 2003.

- Krško, J.: *Spracovanie hydronymie Slovenska. (Metodické pokyny na spracúvanie projektov Hydronymie Slovaciae)*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Fakulta humanitných vied, 2005.
- Krško, J.: Antroponymá ako motivanty terénnych názvov a hydroným. *Acta onomastica*, XLVII, 2006, s. 326–336.
- Krško, J.: *Hydronymia povodia Hrona*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Fakulta humanitných vied, 2008.
- Krško, J.: *Hydronymia horného povodia Váhu (od povodia Rajčanky po prameň Váhu)*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Fakulta humanitných vied, 2011.
- Majtán, M. – Rymut, K.: *Hydronymia povodia Oravy*. Bratislava: Veda, 2006.
- Ondruš, Š.: Slovenské rieky – pôvod mien. *Studia Academica Slovaca*, 1979, s. 267–287.
- Ondruš, Š.: *Odtajnené trezory slov*. Zv. 3. Martin: Vydavateľstvo Matice slovenskej, 2004.
- Rožai, G.: Pamäť a regionálna toponymia (1. časť). *Slovenská reč*, 2018a, roč. 83, č. 1, s. 47–57.
- Rožai, G.: Pamäť a regionálna toponymia (2. časť). *Slovenská reč*, 2018b, roč. 83, č. 2, s. 160–173.
- Salhiová, M.: *Předslovanská toponymie na území dnešného Slovenska*. Rukopis diplomovej práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta MU, 2001.
- Stanislav, J.: *Odkryté mená slovenských miest a dedín*. Bratislava: Nakladateľstvo Dr. J. Orlovského, 1947.
- Šmilauer, V.: *Vodopis starého Slovenska*. Praha – Bratislava: Nákladem Učené společnosti Šafaříkovy, 1932.
- Šmilauer, V.: Šimon Ondruš: Slovenské rieky – pôvod mien. *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*, 1981, roč. XXII, č. 1–2, s. 151–156.
- Šulgač, V. P.: *Praslovianskij gidronimnij fond (fragment rekonstrukcií)*. Kijiv: Institut ukrajinskoj movi NAN Ukrajin, 1998.
- Varsik, B.: *Slovanské (slovenské) názvy riek na Slovensku a ich prevzatie Maďarmi v 10.–12. storočí. Príspevok k etnogenéze Slovákov*. Bratislava: Veda, 1990.
- Závodný, A.: *Hydronymia slovenskej časti povodia Moravy*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, spoločné pracovisko Trnavskej univerzity v Trnave a VEDY, vydavateľstva Slovenskej akadémie vied, 2012.

Elektronické zdroje

- Barabás, L.: <http://ladislavbarabas.blogspot.com/2011/09/o-povode-hydronyma-vlara.html> (stiahnuté 27. 10. 2021)

Shrnutí

Předložená monografie představuje aktuální otázky ve výzkumu slovní zásoby – propriální i apelativní – a jejich vzájemných vztahů. V oblasti místních a pomístních jmen je značná pozornost věnována výzkumu názvů vodních objektů. Rozpracovávaná hydronymie Slovenska zpřesňuje nejen jazyková, ale historická fakta ve vztahu k osídlení našich končin. Podobně k poznání mikroregionů přispívá i výzkum pronikání apelativ do proprií, včetně sledování nářečních variant a přejímek, jak je vidět na příkladu pomístních jmen s apelativem *modřín* nebo na výzkumu proměny a variantnosti pojmenování názvu hory *Bor*.

Jiný zajímavý typ variantnosti spatřujeme u standardizovaných geografických jmen v Česku, kdy docházelo k různým modifikacím názvů, především přívlastkovými konstrukcemi, při standardizaci názvů katastrálních území, příkladem může být pojmenování města *Ostrov*, jehož vlaková stanice, pošta i katastrální území nesou název *Ostrov nad Ohří*. Další zajímavý typ variantnosti se objevuje při translaci, tedy když se zeměpisné (víceslovné) jméno adaptuje do cizojazyčných textů. Zpravidla se překládá apelativní složka názvu, ale nedochází k mechanickému překladu, navíc výzkum ukazuje, že tendence k citátovosti, k překládání apelativního komponentu i k doslovnému překladu závisí na různých faktorech, mimo jiné na typu jazyka.

Historický pohled na slovní zásobu představuje několik kapitol. Jsou to především kapitoly věnované slovní zásobě v tvorbě Jana Kollára a Jana Svatopluka Presla. Doba utváření novodobé české slovní zásoby představuje nevyčerpatelný zdroj zajímavých informací. Na J. Kollárovi je již patrné, že jeho propriální (ale i apelativní) zásoba, na kterou zaměřuje kapitola pozornost, odpovídá slovotvorným zákonitostem, zatímco z druhé strany je zajímavé sledovat slovotvorné a adaptační postupy při překladu terminologie, jak ji navrhuje J. S. Presl, a to včetně toho, která pojmenování se uchytila a udržela v terminologické slovní zásobě oboru dodnes. Zajímavá je rovněž proměna výslovnosti Preslových termínů, protože se ukazuje, že výslovnost, již připouštějí dosavadní příručky, neodpovídá realitě. Se značnou dávkou historického pohledu na jazyk musíme počítat i při dialektologických výzkumech – jak je patrné v analýzách citoslovcí založených na náboženských výrazech či pojmenování kalhot a spodků v českých nářečích.

Původ, vzájemné vztahy a neostrá hranice mezi proprií a apelativy vyvolávají otázky jejich vhodného užití, proto se na příkladu několik apelativizovaných proprií představují faktory, které ovlivňují užívání velkého a malého písmena, a doporučení odborníků. Pravopisnému a morfologickému pohledu na správnost užití (cizích) proprií je věnována kapitola, která shrnuje, jak se problém řešil v příručkách věnujících se správnosti v poslední třetině devatenáctého století. To, že při lexikografickém zpracovávání slovní zásoby je zapotřebí brát v úvahu i diskurzivní úzus a tradici, ukazuje text věnovaný výkladu slova *košer* a jeho slov příbuzných.

Problematika proprií a apelativ je nedílnou součástí školní edukace, proto je jedna z kapitol věnována zařazování práce s propriální slovní zásobou do výuky, neboť – jak autorka upozorňuje – onomastická témata se těší mezi žáky velké oblibě, pokud se učivo neredukuje pouze na zkoušení velkých písmen, jak bohužel praxe leckdy ukazuje.

Novější přístupy k analýze propriální a apelativní slovní zásoby představují kvantitativní analýzy Bezručových Slezských písní, ale také texty věnující se jazykovému obrazu světa. Na příkladu *Choda* v beletrii je prezentováno formování konceptu pod vlivem textů Aloise Jiráska a Jindřicha

Šimona Baara. Druhá analýza je věnována mediálnímu obrazu Covid-19 ve slovenské a anglofonní publicistice a třetí představuje jazykový obraz DEMOKRACIE na základě dotazníkového šetření uskutečněného mezi vysokoškolskými studenty.

Summary

The present monograph contents actual questions in the research of vocabulary units – proper and common names – and of their mutual relationships. The major attention in the area of place and minor place names is focused on research of water objects' names. Hydronymy of Slovakia which has been elaborated by Slovak linguists clarifies linguistical and also historical facts in relation to our region settlement. Similarly, the research of common nouns spreading to proper nouns contributes to micro regions knowledge including dialectal variants and borrowings as we can see in the study of minor place names with a common name *modřín* (*larch*) or in the study on changing and variations of the mountain name *Bor*.

Another interesting type of variations can be observed in standardised geographical names in Czechia when the names were modified mainly with attributive constructions when the cadastral names were standardised. For example, a town is called *Ostrov*, but its post office name, the railway station name, and cadastral name as well is *Ostrov nad Ohří*. We can see another interesting type of variation when the name is translated, so that when the geographic name is adapted into foreign language texts. It is usual that only the appellative component of a name is translated but the translation is not mechanical. Moreover, the research shows that there are three tendencies: not to translate names at all, to translate appellative component only, and to translate all the name literally while the chosen variations depend on different factors, besides other things on the type of the language.

Several further chapters present the historical point of view on vocabulary. These are the chapters devoted to vocabulary in the texts of Jan Kollár and Jan Svatopluk Presl. The period of forming of modern Czech vocabulary is an inexhaustible source of interesting information. In the texts of Jan Kollár it is already noticeable that his proper (and common) names vocabulary which the chapter concentrates on follows word-formation rules. On the other hand, it is interesting to observe word-formation and adaptation in the process of translation terms as offered by J. S. Presl, including studying which terms are still present in current Czech terminology. The change of pronunciation of Presl's terms is also interesting since it is obvious that the pronunciation which Czech technical handbooks admit is not relevant to the current state. From the historical point of view we must count with the dialectological research – as we can see in the analyses of interjections based on sacral expressions or of dialectal words for trousers and underpants in Czech dialects.

The origin, mutual relationships and a fuzzy border between proper and common names evoke questions about their proper use, therefore using the example of the proper names which change to common it is possible to describe factors which influence the use of uppercase letters and lower-case letters and experts recommendations about it. Orthographic and morphological point of view of use of (foreign) proper names is the topic of a chapter summarising how this problem was solved in handbooks concentrating on correctness in the last third of the XIX century. A text concentrating on a meaning description of the word *košer* (*kosher*) proves that it is necessary to consider both the discourse vocabulary use and tradition during vocabulary lexicographical processing.

The topic of proper and common names is an inseparable part of school education. Therefore, one of the chapters concentrates on the incorporation working with proper names vocabulary into an educational process because – as the author mentions – onomastic topics are popular among pupils if the educational content is not reduced to only examining of upper-case letter as we unfortunately can often see in school practice.

The modern approaches to proper and common names vocabulary analysis are represented by the quantitative analysis of *Slezské písně*, a poetry book written by Petr Bezruč, and also the texts concentrating on the linguistic picture of world. On the example of *Chod*, an inhabitant of Southern-Western Czechia, it is presented how the concept forms under the influence of fictions by Alois Jirásek and Jindřich Šimon Baar. The second analysis is focused on the medial image of Covid-19 in Slovak and English-written publications, and the third case study presents the linguistic image of DEMOKRACIE (DEMOCRACY) based on the questionnaire fulfilled by university students.

Propria a apelativa – aktuální otázky II
Proper Names and Common Nouns — Current Issues II

Ladislav Janovec a kol.

Technická univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická

Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta

Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.

Rok vydání: 2023

Počet stran: 192

Formát: B5

Vytiskla tiskárna Nakladatelství Karolinum

ISBN: 978-80-7603-410-5